

05

A

2387

95

Q. D. B. V.
THEMA POLITICUM

De

Summâ[^] Potestate

circa Religionem,
PRÆSIDE

VIRO maxime Reverendo, Amplissimo Excellentissimoq;

DN. MICHAELE WENDELERO,

S.S. Theol. Doct. & P.P. Extraordinario, Practicæq;
Philosophiæ Ordinario celeberrimo,

*Dn. Præceptore, Hospite ac Promotore suo
summe venerando,*

Ad diem XXII. Novembris

Publicæ literatorum disquisitioni submittit

M. CHRISTIANUS Röhrensee/

Ehrenberg. Misn.

VVittebergæ, Typis Johannis Haken.

M. DC. LXII.

95

le ch. 12

7832 A 50

M. CHRISTIANUS

7832

I.

Vod in domestico regimine obtinet munus familias Pater, ut moderetur prudenter familiarem rem, curâq; suâ ad consummatæ felicitatis evchat fastigium; illud in publico civitatis corpore Princeps præstat. Publica ille persona est, suæq; commissum fidei habet commune bonum; quapropter publicè quoq; curandum sibi, ac in commune, quod usui sit, consulendum esse, deputat rectè. Adsimilari DEO semet cum animo suo modestè considerat, gratus de prædicat: tribuere itaq; beneficia mortalibus, non eripere sua, divinæ ducit naturæ consentaneum. Cùmque superiorem, cujus coërceatur imperio, præter coeleste NUMEN, agnoscat neminè, nullisq; contineatur legibus, positus ipse supra leges, propriâ moderatione subjicit sese sanæ rationis dictamini, supremamque sibi constituit legem REIPUBLICÆ SALUTEM. Hæc finis, hæc scopus nostro, cui attingendo intendit oculos & animum, atq; obtento eo, consistit, secumque placidè moratur.

2. Cùm a. deprehendat prudentissimus rerum gubernator, pietate adversus Deos sublatâ, fidem quoq; ac societatem generis humani, ac unâ excellentissimam virtutem justitiam tolli protenus, *Cic. 1. de Nat. Deor. c. 2.* primam impendit curam vinculo omnis societatis & justitiæ firmamento RELIGIONI. Proponebat sibi illustre *Numæ Pompilii* exemplum, qui in id semper incubuit summoperè, ut, quod vi & injuriâ occupaverat imperium, religione & justitiâ gubernaret, *Flor. 1. c. 2.* *Midam* quoque non malè religionibus

implevisse Phrygiam sentit, quibus tutior omni vitâ, quam armis, fuit. *Just. 11. c. 7.* Altiùs perpendit rem, ac Ethnicis tantoperè commendatas fuisse divinas res, ingentesq; falsæ illius ac gentilis religionis vires miratur tacitus, longè majores sibi suâq; Republicæ de verâ promittit.

3. Ipse summus *Aristoteles*, recensens curas & negotia, quæ Magistratui incumbunt, inter ea, ὧν ἀνάγκη πόλιν ἐκ ἀνείη, πρῶτον ac palmarium facit τὴν περὶ τὸ θεῖον ὑπεμέλειαν, 2. *Pol. c. 8.* Præsertim a. cum Magistratus circa civitatis ordinationem occupetur, ac sit κύριον πάντων τὰχὺ τὸ πολιτικόν τῆς πόλεως, 3. *Pol. c. 6.* ejus cura maximè se diffundere debet circa ea, sine quibus consistere civitas nequit: quod probè ponderârunt *Ægyptii*, qui nunquam alium regem, quam qui sacerdos esset, habere voluerunt. Nec minor hæc in re *Persarum* industria fuit, quibus nemo imperare potuit, nisi antea Magorum disciplinam scientiamq; percepisset.

4. Nec ulli sanè hoc dubium esse potest, quin tribuenda sit hæc cura S. Potestati, si adjungantur modò, quæ 1. *Oecon. c. ult.* habentur: ταῦτ' ἄρα καὶ ἰδία καὶ δημοσία τῶ ὄν βίον ἀγαροῦντι πρέπον ἀνείη περὶ πάντας θεός τε καὶ ἀνθρώπουσ ἀποβλέπει. Unde colligimus, si Patrem familias, de quo h. l. sermo est, publicè ac privatim respicere ad Deum decet, adeoq; curare ea, quibus divinus absolvitur cultus, multò magis pertinebit illud ad S. Magistratum, nec alteri subjici poterit hæc summa circa sacra potestas, nisi duas summas in uno populo Potestates agnoscere quis velit.

5. Et hinc videmus, quòd non tantùm *pactorum* atq; *conventionum* certarum tenore utantur hoc jure

Summi

Summi Magistratus: ex quo fonte, vi nempe *TRANS-*
actionis Passaviensis, cessisse illud Germaniæ Principibus
Pontificii crepant: sed quòd *vigore ipsius superiorita-*
tis territorialis, etiam sine pacto, jus circa sacra super-
eminenti competat Potestati, ac exerceatur. Defini-
tur Majestas per *Potestatem summam*: quod ita propri-
um eidem est, ut citra destructionem ejus abesse planè
non possit. Nam in Accidentis definitione Forma lo-
cum Generis occupat, Materia Differentiæ: quod ac-
curatè monet *Excell. Dn. D. PRÆSES in Pract. Philos. Cõ-*
pendio, p. m. 106. Sicuti igitur multitudo Deorum est
nullitas Deorum; ita & multitudo S. Potestatum effi-
cit id, ut nulla videatur summa. Summum n. est u-
num primū indivisibile. Et hoc innuunt usitati Princi-
pum tituli, *Don Gottes gnaden* / quibus potentiam
suam solius DEI, à quo dependent immediatè, subji-
ciunt gratiæ. Summa a. non erit Potestas, si ullibi ex-
empta sit, ac in Republ suâ non possit omnia. Non au-
tem poterit omnia, si Religionis curam gerere non
potest. En contradictionem!

6. Fluit ab hoc immediatè, positivis non subesse
legibus eminentes Potestates. Eo ipso n. quo summus
aliquis est, nec agnoscit superiorem, non est subiectus
legibus, quæ aliàs superiores essent, aut S. Potestas si-
bi ipsi eas imponeret, quod absurdum. Unde statim
consequitur, potestatem ferendi leges non competi-
re alii, quàm illi, qui immunis à legibus est. Obligatio
enim est de essentiâ legis, quæ vix ac ne vix obtineret
vim, nisi communicatam haberet auctoritatem ab eo,
qui jubere & cogere potest. Jus a. illud sancendarum
legum, quis solis absolvi civilibus rebus dixerit? La-

tius sese extendit Majestatis objectum, quàm ut angustis hisce coarctari limitibus queat. Certè, quicumque & quotquot ad Civitatem pertinent, sive sint res, sive personæ, sive Clerici, sive Laici, sive nobiles, sive ignobiles, subjiciuntur ei, qui *in Civitate ubiq; imperat*, nec ab ejus potestate, nisi forsan ipso consentiente & privilegia concedente, si suum in Rep. domicilium habere velint, eximi possunt.

7. Scilicet Majestas est *totum aliquod aggregatum*, pluribus sui juribus, tanquam essentialibus partibus, constans, quorum uno ablato, non amplius totum quid, imò ne Majestas quidem est. Unde Magistratus, licet reliquis omnibus Majestatis juribus sit ornatus, si eo tamen, quod circa religionem est, destituatur, amisit Majestatis titulum, cum nec ubique in omnibus summam potestatem, nec totum habeat imperium. Nam aliquid datur, cui imperare nequit. Ipsa v. religio ac personæ religiosæ, si S. Potestati subjactæ non essent, tum *aut* ipsæ summam obtinerent potestatem, & sic *duæ* in unâ Rep. essent Majestates; *aut* alium haberent extra Rempubl. cui se subiectos profiterentur: & sic peregrinus aliquis, qui *extra Remp.* est, habebit summam *in Rep.* potestatem, primariumque Majestatis jus possidebit: quæ omnia absurdissima sunt in Politico foro.

8. Ut verborum compendium fiat, in pauca contrahemus rem. Commissam Majestati esse summam Reipubl. curam, constat & ex superioribus, & *finis* ejusdem aperte evincit. Quo jure itaque sejungatur illud, quo sine finis obtineri decenter, conservarique salubriter nequit, videre non possum. Re-
ligi-

ligionem a, firmatam bene coagulum civilis societa-
tis, pacisqve publicæ fundamentum esse, tantum ab-
est, ut negari à Christiano possit, ut vel Gentiles ipsi li-
benter concesserint. Paucis: Cui concessa à DEO
potestas & auctoritas est; illi quoque denegata ista
censenda non sunt, sine quibus ad finem à DEO con-
stitutum commodè pervenire nequit.

9. Quid plura? Jure gentium Princeps omnes in suâ
Republ. potestates obtinet, non secus, ac patriæ pote-
statis vi Pater in suâ familiâ. Quis a. tam absurdus erit,
ut derogare Patri velit facultatem instruendi piè fami-
liam suam, curandiq, ut sincerus DEI cultus in domo
suâ vigeat? Opponeremus eidem & *Aristotelis* locum
1. Oecon. c. ult. supra citatum, & *Patriarcharum* exem-
pla, quibus nunquam fraudi fuisse legimus, quòd pie-
tatis exercitium in familiis suis promoverint. Exem-
plis quoque si res expedienda foret, produceremus pi-
entissimorum Imperatorum, quibus maximè fuerunt
curæ divinæ res, magnum catalogū. Memoraremus
Constantinum M. laudaremus *Theodosium*, longeq; plu-
res cum *Justiniano* ac *Marciano* sisteremus: quanquam
illud vix operæ pretium futurum, cum tantum non
omnibus constet, in Capitulatione Cæsareâ ad hoc ip-
sum obligari Imperatores, daß sie die Christliche Kirche/
als derselben Advocaten in guten treulichen Schutz und
Schirm halten wollen. Defensio verò Ecclesiæ non sal-
tem consistit in externis fraudibus ac malis arcendis,
prout contendit *Bellarmin.* l. 3. de membr. Eccl. milit. c. 18 sed
etiam, ut purus sit religionis cultus, ac tutus Ecclesiæ
status ab inimicis internis, quibus, si obviam ire ne-
glexerit, parùm suo satisfecisse officio putandus est
Princeps. *Arnif. de exempt. Cler. c. 1. n. 4.*

10. Nihil nunc dicā de *privatis personis*, quæ ex Eccle-
siæ fundatione, vel dotatione, jus quoddā in illā, vocā-
di scilicet ac præsentandi ministrum ordinandum,
(quod *Patronatus jus* dici consuevit) sibi acquirant;
ut adeò potiori jure Principi omnis in Ecclesiæ exter-
na competere potestas videatur. Nec immorabor *Ca-*
torum effatis, qui religionis reformationem Superiori-
tatis sequelam indubitatò censent: quod nec ipsi Do-
ctores Catholici inficiantur, statuentes, quòd, *cujus sit*
Regio, ejusdem sit etiam Religio, seu de religione dispositio.
Joach. Steph. l. 1. Inst. Jur. Can. c. 7. n. 32. Quo axioma niti-
tur etiam D. FERDINANDUS II. in Edicto *von ein-*
ziehung der Geistlichen Güter in quæst. ult.

11. Sed nec argumenta, ex *S. literis* petita, deficiunt,
quibus sententia nostra abundè probatur. Illud cum-
primis utramque facere paginam videtur, quòd com-
missa divinitus Magistratui *divinarum legum custodia*
sit, *Deut. 17, v. 18.* eaq; non *privata saltē ac personalis*, sed
publica præcipuè ac officialis. Cū n. Magistratus custos
sit utriusque Decalogi Tabulæ, *Deut. 17, v. 19. Jos. 1. v. 7.*
& 8. custodia a. respectu cerimonialium ac forensium
legum intelligatur publica, consequens est, quòd nec
in moralibus alia intelligenda veniat; id quòd etiam
praxis piorum regum satis testatur. Hinc regi *Joas* in
solenni inauguratione liber testimonii à *Joadâ* Pon-
tifice traditus fuit, ut custodiam illius publicam sibi
commendatam nesceret, *2 Reg. 11, v. 12.* Nec aliud pro-
bant exempla *Josua, c. 24, v. 1.* & *14. Ezechia, 2. Paral. 30,*
v. 1. & aliorum.

12. Et ab hoc sunt honorificentissimi tituli, quibus
Principes maectat divinum Numen. Ecce n. vo-

can.

cantur Pastores reges, *Es. 44. v. 28. Jerem. 49. v. 19.*
 Quare iis tribuitur Patris nomen, *1. Sam. 12. v. 15.* ac Nutri-
 tritii, *Es. 49. v. 23.* Sanè, qui officium horum profun-
 diori aestimabit cogitatione, confitebitur ultrò, non
 alià factum illud ex causà esse, quàm ut regnantium
 circa res sacras munus indigitaretur. Ire per exem-
 pla prolixius, nec vacat, nec opus est: quanquam ab
 ultimâ memoriâ arcessere eadem, non adeò opero-
 sum foret. Nec inveniri quenquam posse confido, qui
Moyse, primo Israëlitarum Duci, hoc summæ Potestatis
 jus denegare temerè audeat, cum cogitabit secum,
 non existisse alium, qui ad divinorum oraculorum
 observantiam revocaverit rudem populum, legum
 omnium promulgator ipse atq; assertor, proculcati-
 divini cultûs acerrimus vindex.

13. Subtiliter subtilis *Scaliger*: *Inveniunt etiam de-*
formes buccæ suos basiatores: quod haud injuriâ Papico-
 lis applicamus, qui, caligantes ad solem assertionis
 nostræ, contrariæ subscribunt sententiæ, quorum fun-
 damenta facili operâ enervabimus. *I. Confundi hâc ra-*
tione clamant potestatem Ecclesiasticam atq; Politicam,
quæ in uno eodemq; subjecto concurrere nequeat, nisi & ju-
ri divino, & nobismetipsis contradicere velimus. Sed vi-
 deant boni viri, quàm graviter hallucinentur, com-
 mittentes pudendam *Elenchi* ignorantiam. Enimverò
 quæstio nobis non est *de potestate Ecclesiasticâ inter-*
nâ, s. ministeriali; sed *de potestate externâ, quæ civiliter*
& per vim ἀναγκαστικῆ exercetur. *Ordinat civilis Ma-*
gistratus, externâq; suâ curâ & directione disponit, ad
Sacra quæ pertinent: sed administrationem eorundē,
divinorumq; mysteriorum Oeconomiam, relinquit Ec-
B
clesiæ

Ecclesiae ministris. *B. Gerhard, L. de Magistr. Pol. §. 177. Generico* contactu amplectuntur se invicem, non *specifico*, nullaque metuenda Ordinum confusio. dummodo distingvatur *inter officium circa Ecclesiastica regium, & sacerdotale.*

14. Obvertunt II. *Cum sublimius Ecclesiasticum regimen Politico sit, non citra injuriam eidem subjici.* Resp. *Peccari ex fallaciâ à dicto secundum quid, ad dictum simpliciter.* Superius Ecclesiae ministerium est civili Potestate *in rebus spiritualibus, & quoad munus proprium:* subjicitur a. eidem *quoad politicas res ac facultates externas.* Agnovit Aaron Moysen ut Dominum, *Ex. 22. v. 23.* Josua habebat jus in Sacerdotes: Nathani David imperavit: Christus ipse cum Apostolis obedientiam praestitit Politico Magistratui: quae omnia sententiam nostram luculenter confirmant.

15. Sed instat Bellarmino III. *Clericos pastorum officio fungi; Politicos a. ovium occupare locum, Christumque ipsum Ecclesiam suam non Tiberio, sed Petro Apostolo commisisse, cum dixerit Joh. 21, v. 15. Pasce oves meas. Pastoris a. esse praesidere ovibus, non iisdem subjici.* Resp. Totum negotium unice expediri distinctione posse. Etenim sermo est optimo Salvatore non de *pastoratu politico*, qui commendatus est civili Magistratui, sed de *pastoratu Ecclesiastico s. ministeriali.* Scilicet hoc simile non est extendendum ultra suum tertium, nec in omnibus, & politicis imprimis, dicendus ovis, qui in spiritualibus ovis nomine venit. *Davidem* sisto, qui, cum moneretur de adulterio, *ovis* erat: cum a. congregatis Levitis & viris Juda foederis arcam deduceret, *2. Sam. 6. v. 4.* *pastoris* officium faciebat. Unde patet, quam male hic titulus solis applicari.

plicetur Clericis, cum familiare admodum Scripturæ sit, tribuere politicis Principibus pastoris nomen. Quamvis nec hoc dissimulandum, Christum homines oves appellare, non respectu ministrorum Ecclesie, sed respectu sui ipsius, cuius propriæ oves sunt, pretioso ipsius sanguine mercatæ.

16. Nec IV. iuvat adversarios, quando Episcopus in primitivâ Ecclesiâ, absq; Imperatorum præscitu & consensu, convocasse concilia; ipsos verò Imperatores successu temporis semper ex Episcoporum sententiâ indixisse Synodos probant: unde colligunt, Magistratui civili sacerorum curam nequaquam competere. Resp. enim neg. Consequentiam, cum ab illo Ecclesie statu, quo proprio suo Magistratu adhuc destituta erat, ad præsentẽ, quo Magistratum suum Christianum habet, non valeat argumentatio. Iniquior erat Ethnica illa Majestas, quàm ut æquum ab eâ iudicium Ecclesie expectandum esset: quare ipsimet Episcopi susceperunt Ecclesie curam, secuti in hoc Apostoli svasionem 1. Cor. 6. v. 1. & naturæ legem, quæ custodiam sui in optimo statu, quantum fieri potest, omnibus commendat. Leges quoque, quas tunc temporis tulit Ecclesia, non tam Legum, quàm Canonũ, nomine voluit exhibitas, ut indicaret, non tam Superioris decreta, quàm consilia, esse, & omnem earum obligandi (si quam haberent) vim non ex humano imperio, sed quasi ex lege naturali, per modũ pacti, aut cõventionis, aut consensûs, obtinere. At in præsentî statu, quo suũ veneratur Magistratũ Ecclesia, res aliter habet, quippe qui meritò, & S. Potestatis vi obtinet ac exercet hoc regiũ axioma.

17. Quod Episcoporum consensum in cogendis Conciliis attinet, salva res est, si distingvamus inter causas

B 9

prin-

principalem, quæ, oblatâ occasione, cum auctoritate,
 decernere ac jubere potest; & ἀφορμητικὴν, quæ princi-
 pali causæ occasionē præbet, petit ac svadet. Ut ut n, ex
 Episcoporum sententiâ indicta fuerint concilia; non
 tamen ad indictionem concurrerunt *actu auctoritati-
 vo & jurisdictionali*, quo Imperator; sed *merè consulti-
 vo ac petitorio*, quatenus ut Consilarii Ecclesiastici ne-
 cessitatem Synodorum Imperatoribus exposuerunt. Nec,
 si Episcopos ipsos cœgisse concilia probarent adver-
 sarii, evinceretur aliud, quàm jussio aliqua ὑπερῆχη,
 seu promulgatio mandati superioris; non α. αὐτοκρα-
 τορικῆ. Hæc n, soli supremæ competit Potestati.

18. Sed quid moramur in vanis contradicentium
 diverticulis? Illud agendum potius, ut, *quatenus ad Ma-
 jestatem spectet Religionis cura, quâq; ratione in eâ se ge-
 rat ipsa*, exponamus. Nos, B. Himmeli in *Syntagm. Disp.
 Theol. Disp. 29*, secuti ductum, duplici eadem includi
 classe commodè posse arbitramur: ut ea scilicet pro-
 curet Magistratus, quæ *tum ad veræ religionis ac recti-
 cultus propagationem & conservationem; tum religionis
 collapsæ cultusq; depravatæ restorationem* faciunt.

19. Ad propagationem religionis requirimus I. *Ministro-
 rum idoneorum constitutionem*. Enimvero, cum in internam
 Ecclesiæ potestatem sese nō citra πολυπραγμοσύνην intro-
 mittat politicus Magistratus, nec intra, sed extra Ecclesiā
 Episcopus sit; religio a. sine frequenti divini verbi præ-
 dicatione vix aliquas agat radices in mortalium ani-
 mis, officii ratio omninò efflagitat, ut dignos ac fide-
 les Ecclesiæ ministros constituat Magistratus, qui inti-
 miora illa atq; diviniōra curent probè ac diligenter
 administrent.

20. Cæc.

20. Cæterùm hic nobilis expediri quæstio solet :
*An & quatenus Ministrorum vocatio ad solum spectet po-
 liticum Magistratum?* Nos dicimus 1. *Vocationem Mi-
 nistrorum non soli Magistratui, sed toti Ecclesiæ competere.*
 Etenim, non loquimur de vocatione *immediatâ*, quam
 Deus citra intervenientē ullius hominis operā exer-
 cet: sed de *mediatâ*, quā totius Ecclesiæ esse, evincimus
ex praxi primitivæ Ecclesiæ, Act. 1. v. 23, c. 6 v. 1, ut & c. 14.
v. 23 Triplici mēbro Ecclesiæ cōstat, *Ecclesiastico, Politi-
 co & Populari*, quæ unū in Christo cōstituunt corp⁹. Nō
 est Ecclesiæ, nec Dominus Ecclesiæ politica potestas,
 sed membrum ejus, & æquè per verbum regitur, ac a-
 lii: unde nec solus curare potest, quæ totam concer-
 nunt Ecclesiam. Ferendū in electione judiciū de Mini-
 stri eruditione, de donis ejus ac vitâ: sed & hoc toti-
 us Ecclesiæ est, eligendusq: ab omnibus, qui animas
 omnium curare debet.

21. Dicimus 2. *curam vocationis ac directionem, ut
 & confirmationem, spectare ad solam potestatem politicā,*
 tum ratione personæ, tum ratione officii. *Ratione per-
 sonæ*, quia est præcipuum Ecclesiæ membrum: *ratione
 officii*, quia Ecclesiæ nutritius & utriusq; tabulæ Decas-
 logi custos divinitus est constitutus. Hinc *Salomon* Sas-
 cerdotes elegit ac Levitas, *2. Paral. 8. v. 18*, Sadocum-
 qve constituit summum Pontificem, loco Abjathari,
 officio moti *1. Reg. 2. v. 35*. Diverso propterea jure ac
 modo ad totam pertinet Ecclesiam jus vocandi Mini-
 stros. Ad Ecclesiasticum ordinem, quoad examinati-
 onem & ordinationem: ad populum, quoad libera
 suffragia: ad Magistratum v. quoad jurisdictionem &
 confirmationem.

22. Ad propagationem & conservationem religio-

nis referimus II. Legum Ecclesiasticarum prescriptionem, non quidem earum, quæ internam DEI cultum respiciunt, quem solus Deus in verbo suo præscribit; sed quæ externum illius exercitiū & εὐχρημοσύνην sacram concernunt. Dist. tamen inter potestatem ferendi leges absolutam, & restrictam. Nec n. pro arbitrio leges ferre Magistratus debet; sed juxta rectam rationem & cum perpetuâ ad voluntatem divinam reflexione. Rectè August. 9. de Civ. DEI, inquit: *Omnia legum inanis censura est, nisi divina legis imaginem gerant.* Caveat itaque Magistratus, ne præscribat leges cum officio Ecclesiastico pugnantes, v. g. inhibendo Disputationes Theologicas, prohibendo liberiores vitiorum taxationem, hæresiumque refutationem. Hoc enim est Spiritui Sancto capistrum injicere.

23. Sed & illud secum cogitabit Magistratus, non sibi soli incumbere legum Ecclesiasticarum rationem; sed Ministerium Ecclesiasticum simul in consilium adhibendum esse. Quod si n. in ferendis legibus circa civile bonum non disponit pro libidine, sed adhibitis prudentum consiliis; multò magis in iis, quæ Dei sunt, non aliter, quàm ex consilio Theologorum, & secundum normam verbi divini immotam, disponere debet. Et quia omnis mutatio periculosa est, cautè procedat Princeps in cerimoniis Ecclesiasticis novis vel substituendis, vel receptis mutandis; nec temerè aliquid tentet, nisi gravissimam ac sufficientem naetus causam fuerit. Cæteroquin n. infirmis scandalum datur, Magistratus ipse accusatur temeritatis, & ita Ecclesie ædificatio impeditur magis, quàm promovetur.

24. Conservationi religionis inservit III. Templos

¶

05 A 2387

ULB Halle 3
003 784 568

UD/A

82,

B.I.G.

Farbkarte #13

95

B. V.
LITICUM

Potestate

gionem,
IDE

plisimo Excellentissimoqz
WENDELERO,

raordinario, Practicæq;
rio celeberrimo,
te ac Promotore suo
rando,

Novembris
visitationi submittit
IS Röhrensee/
Misn.

ohannis Haken.
XII.

le ch. 13

